KRONIK

Der er en meget smukkere verden

Filosofikum 2.0 bør kun være begyndelsen på en bredere dannelsesvækkelse, for alle kriserne er vokset ud af manglen på ånd. En dannelsesvækkelse vil kunne ændre vores grundlæggende syn på os selv og vores væren i verden.

BO HEIMANN
forfatter og journalist

Da muren faldt i Berlin i 1989 var sygdommen i kommunismen erkendt af de fleste. Kapitalismen er lige så syg, men vi kvier os ved at acceptere det. Med Murens fald sluttede historien nærmest, og vi endte med en enerådig kapitalisme og dens selvforståelse som en nødvendig og uimodsigelig økonomisk videnskab, der får den i egen optik til at fremstå som uantastelig.

Den er ellers lige så tydeligt materialistisk og dermed lige så åndløs som kommunismen. Og dét grundlæggende syn på menneskets væsen og væren i verden er baggrundstæppet for mishandlingen af miljøet og de urimelige forskelle på rige og fattige.

Men mennesket lever ikke af brød alene.

Det er derfor fantastisk, at uddannelses- og forskningsminister Søren Pind nu har lagt sine kræfter ind på, at et slags filosofikum 2.0 bliver indført på de videregående uddannelser. Dét kan ikke bifaldes nok. Og det bør kun være en start på en egentlig dannelsesvækkelse, der kan lede til en forståelse af os selv som åndelige væsener.

Der burde ellers være grunde nok til, at vi gentænker vores syn på os selv. Vi står som bekendt i kriser til halsen. Fra at have været relativt trygge borgere i et demokrati er vi i dag udsatte arbejdstagere og forbrugere på kapitalismens neoliberalistiske markedsplads.

Klima og miljø er ved at give op. Økonomien hoster, hakker og sender værdierne på meget, meget få hænder. Uddannelses- og sundhedssystemerne puster og stønner. Mange er syge og stressede af for meget og krævende arbejde, og lige så mange er stressede og syge pga. arbejdsløshed og lediggang. Drømmen om fremskridt, velfærd og sikkerhed er for mange i Vesten afløst af en virkelighed præget af usikkerhed, manglende lighed og sammenhængskraft og trusler fra miljøets undergang, migration (ikke siden Anden Verdenskrig har så mange mennesker været på flugt som netop nu) og koncentration af rigdomme på færre hænder. Vores systemer og institutioner leverer ganske enkelt ikke levedygtige løsninger.

Det kunne se ud som om, at der er flere forskellige kriser. Vi taler om dem, som var det tilfældet og undgår på den måde at se krisen under kriserne: den iboende selvdestruktion i vores herskende, kapitalistiske vækstparadigme grundet dets åndløshed.

Vi lever i en verden bygget på et åndløst paradigme om adskillelse. Vi forstår os selv som individer, der er adskilte fra hinanden og fra naturen og dyrene. Det er en verden af knaphed med konkurrence i centrum, hvor økonomi er adskilt fra "det fælles gode" og etik. Vi ser os selv som en konkurrerende og skånselsløs primat, der er styret af egeninteresser, for at sikre magt, formering og overlevelse. Vi lever ud fra, at vi er rent biologiske væsener uden mening med livet. Universet ser vi som værende uden bevidsthed, orden og intelligens. Der er blot tale om tilfældige og mekaniske interaktioner imellem adskilte fysiske og biologiske fænomener.

Vi har ikke altid tænkt sådan. Alle oprindelige folkeslag verden over har, ligesom alle religiøse/spirituelle traditioner i øvrigt, langt fra tænkt i en grundlæggende adskillelse. Tværtimod taler de alle om sammenhæng og åndelighed som eksistensfaktum. At vi begyndte at forstå os selv, som i adskillelse og uden ånd hænger sammen med de videnskabelige gennembrud 1600-tallet. Newtons fysik er netop bygget på en forståelse af verden som en maskine bestående af adskilte enkeltdele. Hans samtidige René Descartes var foregangsmand for en "rationalitetsfilosofi", der betragter følelser og sansninger som ugyldige, når det kommer til at orientere sig og tage beslutninger. Disse grundforståelser blev af Auguste Comte ført over i samfundsvidenskaberne (han brugte sigende nok begrebet "samfundets fysik", før han etablerede termen "sociologi") og derfra ud i hverdagen. Det blev en måde at se og forstå os selv og verden på: åndløse biologiske skabninger, der er adskilte og uafhængige fra alt andet levende.

Præmissen for, at vi kan ødelægge miljøet, som vi har gjort, er, at vi grundlæggende oplever os adskilte fra det. Præmissen for at behandle dyr i fødevareindustrien så perverst, som vi gør, er, at vi grundlæggende oplever os som adskilte fra dem. Præmissen for at skabe institutioner og systemer, der undertrykker og udnytter mennesker, er, at vi ser os som adskilte fra andre mennesker.

Mere konkret har det verdensbillede ladet læringsmål med det dertilhørende test-regime overtage vores uddannelsessystem. I dag tvinger og tilpasser vi vores børn i hele uddannelsessystemet til neoliberalismens doktriner om konkurrence og evig vækst, så de kan blive loyale arbejdstagere og forbrugere i den markedsdrevne konkurrencestat.

> Vi lever ud fra, at vi er rent biologiske væsener uden mening med livet. Universet ser vi som værende uden bevidsthed, orden og intelligens.

Vi har med det verdenssyn ladet vores offentlige sektor blive dikteret af *new public management*, hvor rapporteringer og kontroller fylder så meget, at pædagoger og lærere ikke har tid og overskud til at undervise med nærvær og engagement; at sygeplejersker og læger ikke har tid og overskud til at pleje og helbrede med nærvær og indfølling m.m.

Vi har ladet det verdenssyn lede til, at fællesskabets centrale infrastrukturer én for én overgår til private hænder. I skrivende stund forbereder regeringen et salg af gasforsyningen. Som bekendt er DSB, Dong og Statens Serum Institut allerede på delvist private hænder.

Men der er en meget smukkere verden.

En verden, der i langt højere grad er præget af ydmyghed og taknemmelighed, end hvad vi kender til i dag. En verden, hvor vi forstår os selv som åndelige væsener og alt som indbyrdes afhængigt. En verden, hvor vi ser selve vor eksistens som relationel. En verden, hvor vi ved, at alt, hvad vi gør mod andre mennesker, dyr og miljø, er noget, vi gør imod os selv. En verden, hvor alt i det ydre forstås som en spejling af os selv og vores indre. En verden, hvor alt tænkt, talt og gjort ses som havende en effekt på universet. En verden, hvor universet er bevidst og intelligent. En verden, hvor selve meningen med eksistensen er af skabe himlen på jorden.

Den smukkere verden, der er lige foran os, er betinget af vores egen åndelighed. Ellers kan vi ganske enkelt ikke se den. Og det er dannelse, der giver os øjne at se med. Mængden af data, informationer og viden kan aldrig blive stor nok til at tage vare på vores åndelige behov for mening, sammenhæng og sandhed.

Dannelse her til lands handler bl.a. om, men ikke kun læren fra Grundtvig, Kold, Kierkegaard og Løgstrup. Og heller ikke kun om gode manerer og historisk forståelse. Dannelse er bl.a. kritisk sans og kreative evner. Dannelse er at anskue livet, situationer og mennesker i helheder. Dannelse er at kunne se sig udefra, evnen til at hæve sig over sig selv, indtage et metaperspektiv, der åbner mulighed for at tænke over og stille spørgsmål ved egne værdier, antagelser og holdninger. Dannelse er et bevidst forhold til de grundlæggende eksistentielle spørgsmål, som vi som race ikke må holde op med at forholde os til: Hvem er vi, hvor kommer vi fra, og hvor skal vi hen?

Dannelse er selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet. Dannelse gør venlighed, taknemmelighed og medfølelse til fremtrædende kvaliteter. Dannelse er en erkendelse af, at alt er i relation til alt andet levende. Dannelse er en grundlæggende anerkendelse af, at vi mennesker ikke kun er sind og krop, men også ånd.

Filosofikum 2.0 er derfor en god begyndelse. Tænk, hvis vi kunne skabe en egentlig dannelsesvækkelse, der kunne ændre vores grundlæggende syn på os selv og vores væren i verden. Tænk, hvis vi formåede at tage konsekvensen af, at vi først og sidst er åndelige væsener – hvordan ville vi så fordele vores velstand (både nationalt og internationalt), uddanne vores unge, pleje vores ældre, tage afsked med vores døende, behandle dyrene og miljøet m.v.?

Der er en smukkere verden. Vi kan se den. Vi kan skabe den.

Denne kronik trækker taknemmeligt på tanker fra bl.a. Charles Eisenstein, Clare Graves og Robert Kegan.

